

Микола Близняк

ІНВЕНТАР МІСТА ОСТРОГА 1728 РОКУ

Стаття присвячена аналізу інвентаря Острога 1728 р., зроблено спробу з'ясувати стан міста у другій половині XVII – першій третині XVIII ст., розкрито інформативний потенціал джерела, опубліковано документ. В цей час в місті мешкали громади християн, євреїв, мусульман. У документі представлена інформація про економіку, культуру, релігію та топографію міста. Острог було поділено на дві частини, що належали різним магнатським родинам.

Ключові слова: інвентар 1728 р., міщани, християни, іудеї, мусульмани, осілість, Острог, Волинь.

Попри увагу вітчизняних та зарубіжних істориків до минулого міста Острога ціла низка аспектів з його історії потребують детального вивчення. Передовсім, йдеться про археографічне опрацювання багатой документарної спадщини, яку по собі залишили магнатські родини Острозьких, Заславських, Любомирських, Сангушків, Яблоновських та ін. У цьому сенсі варто відзначити, що дослідження джерел з історії міста та його дідичів періоду XVI – і першої половини XVII ст. проведено на належному рівні. Значно менше вивчені друга половина XVII і XVIII ст., щоправда, не лише для Острога, а й для усїєї Волині та Правобережної України в цілому. Справа у тому, що історія міста другої половини XVI – першої половини XVII ст. була наповнена знаковими і багато в чому доленосними подіями в житті українських земель у складі Речі Посполитої, коли на її історичній авансцені провідне місце посіли князі Острозькі. Представники цього аристократичного роду розвивали економіку, виступали чільними представниками воєнно-політичного життя держави, меценатами освіти і протекторами Православної церкви тощо. Зрештою, ситуація кардинально змінилася після Української національної революції середини XVII ст. – князі Острозькі вигасли по «мечу» й по «куделі», Волинське воєводство зазнало великих демографічних втрат, руйнувань, економіка краю перейшла у стан занепаду, відбулися трансформації в етноконфесійному складі населення тощо. Вищезначені процеси вимагають проведення спеціальних досліджень. На цьому шляху в першу чергу варто спрямувати пильний погляд до джерел другої половини XVII – першої половини XVIII ст., аналіз яких допоможе зрозуміти процеси і механізми відновлення краю після військових потрясінь та економічної стагнації.

У минулому вчені зверталися до вивчення документів з історії Острожчини першої третини XVIII ст. Одним із перших, хто присвятив свої праці цій проблемі, був Йосип Новицький (1878 – 1964 рр.). Він зумів віднайти та опублікувати у 1938 р. інвентар ординатської частини Острога 1708 р. [29]. Проте, на думку істориків, при публікації дослідником були допущені окремі огріхи [3]. Подальші пошуки та аналіз джерел з історії Острога XVIII ст. пов'язані з іменем Миколи Ковальського (1929 – 2006 рр.). У своїх працях він представив детальний огляд і критику документарної спадщини з минулого міста досліджуваного періоду [17], розкрив інформативний потенціал родинного архіву князів Сангушків [18], у складі якого зберігаються інвентарі волинських міст, зокрема й Острога. У поле зору знавця джерел потрапили інвентарі 1708, 1724 і 1728 рр. Останні були ґрунтовно проаналізовані й на сторінках монографічного дослідження, присвяченого історії міста [16, с. 18-21], а також у співавторстві з В. Атаманенком [15].

Важливі для досліджуваного періоду студії Т. Вихованця, у яких він докладно проаналізував інвентар Острога та частини Острожчини 1708 р., насамперед, як джерела з історичної топографії міста, ґрунтовно представив зміни власників Острога у другій половині XVII – XVIII ст. [9; 11].

Цикл статей про джерела з історії Острога кінця XVII – першої третини XVIII ст. підготував Микола Бирук [4; 5]. У його публікаціях на основі значного кола документарних джерел прослідковано етапи соціально-економічного розвитку Острозької волості вказаного часу [6; 7], розкрито інформаційний потенціал інвентарних описів Острога та волості, зокрема 1708, сумаріуш 1714, 1724 та 1728 рр. Інвентар села Бельмаж 1728 р. був опублікований автором цих рядків [8].

У 1603 р. Острог і волость були розділені на дві частини між синами Василя-Костянтина Острозького (1526-1608 рр.) і дісталися Янушу (1554-1620 рр.) та Олександру (1570-1603 рр.). Після смерті у 1620 р. краківського каштеляна Януша Костянтиновича на його частині Острожчини була запроваджена Острозька ординація (майорат), що мала передаватися нащадкам неподільно по чоловічій лінії його дочки Євфросинії, дружини Олександра Заславського (між 1577 і 1589 – 1629 рр.). Ординат був зобов'язаний сповідувати католицизм, виставляти на потреби Речі Посполитої військо у складі 300 піхотинців і 300 кінних вояків, утримувати в боєздатному стані острозький та інші замки на території майорату й використовувати як військові регалії герб князів Острозьких, титулуватися ординатом і найголовніше – дбати про неподільність острозьких добр [26, s. 218]. Вся ординатська спадщина складала наступні ключі: Дубенський, Степаньський, Миропільський, Вільський, Чуднівський, Піковський, Базалійський, Красилівський, Острозький, Сульжинський і Лютовижський, обіймаючи 24 міста і 592 села [26, s. 79]. Інша частина Острога у 1621 р. відійшла доньці Олександра Острозького – Анні-Алоїзі Ходкевичевій (до часу смерті у 1654 р.).

У досліджуваній період ординатська частина Острозької волості належала Юзефі-Марії (Маріанні) з Любомирських (1693 – 1729 рр.), дружині Павла-Кароля Сангушка (1680 – 1750) надвірного маршалка литовського (1713 – 1734 рр.) і великого маршалка литовського (1734 – 1750 рр.).

Неординатська частина Острога у 1720-х рр. належала представнику князівської династії Яблоновських, волинському (з 1693 р. ?), руському (з 1697 р.) воєводі – Яну-Станіславу (1669 – 1731 рр.) [24, s. 109]. Після нього Острожчиною володів його син – равський воєвода Станіслав-Вінцентій (1694 – 1754 рр.) [26, s. 243], причому половину Острога він отримав ще при житті батька [9, с. 241], хоч точної дати про це не маємо.

В другій половині XVII – і в першій третині XVIII ст. Острог продовжував перебувати розділеним на дві частини, як вже про це вище згадувалося. Розділеність міста, а також часта зміна його власників вкрай негативно відображалися на економічному стані адміністративного центру волості. Для кращого розуміння стану міста та його околиць звернімося до важливих подій попередніх десятиліть, що вплинули на поступ краю.

У роки Національної революції середини XVII ст. відбулася низка важливих змін у Волинському воєводстві. Серед іншого мали місце руйнування міст і сіл, демографічні втрати тощо, а Україна дедалі більше втягувалася у фокус геополітичних інтересів сусідніх держав. В цей же час Острог став містом, де вирішувалися доленосні події українського козацтва й державності в цілому.

30 березня 1670 р. надзвичайний Варшавський сейм схвалив інструкцію комісарам, яких делегували до Острога для переговорів із козаками. Польські комісари перебували у місті від початку травня до початку вересня 1670 р. [19, с.187-188]. Врешті Дорошенкові представники на комісію до Острога не з'явилися через невиконання польською стороною козацьких умов. Острозька угода була узгоджена зацікавленими сторонами пізніше. У роботі комісії взяли участь воєвода волинський (з 1661 р.), князь Михайло Юрій Чорторійський (1621 – 1692 рр.), каштелян волинський (з 1661 р.) Ян Францішек Любовецький (пом. 1674 р.), воєвода чернігівський (з 1660 р.) Станіслав Казимир Беневський (1610 – 1676 рр.), сенатори з Литви і значне коло шляхти.

В цей же час відбувалися дошкульні татарські напади на Волинське воєводство, що залишило по собі негативні наслідки. Про один із таких випадків, що пов'язаний з Острогом, є окремі відомості. У серпні 1676 р. козаки гетьмана козацтва Правобережної України Остапа Гоголя (1675–1678) на чолі з його сином Балацком поблизу Лабуні відбили у татар, які поверталися з-під Корця й Острога частину ясиру і загарбаної худоби [19, с. 319].

На початку XVIII ст. місто відчуло на собі тягар військових постойв. Насамперед, йдеться про події Північної війни, які залишили свій слід і на волинській землі. 26 серпня 1705 р. гетьман Іван Мазепа з козацьким військом у числі 40.000 і 15.000 московської піхоти проходили повз Острог, хоч власнику міста та римо-католицькому біскупу вдалося зарадити значним військовим втручанням у життя міста шляхом переговорів [26, s. 81]. У цьому ж році, 2 грудня, в місті «на лежах зимових» перебувало московське військо Семена Неплюєва. Тоді ж гетьман Іван Мазепа «квартирував» у Дубні [26, s. 81]. Весною 1706 р. на Волині перебували шведи під командуванням генерала І. Штембека, з міста було взято значні провіант та контрибуцію, а через кілька днів шведські війська з Карлом XII (1682 – 1718 рр.) і королем С. Лещинським (1677-1766 рр.) вирушили до території етнічної Польщі [26, s. 81]. Всю зиму і до літа 1707 р. в Острозі квартирувала московська піхота на чолі з фельдмаршалом графом Борисом Шереметєвим (1652 – 1719 рр.),

хоч воєнних дій не проваджено [26, s. 82; 12, с. 606 – 607]. У березні 1708 р. польське військо дислокувалося в районі Полонного, Острога та Дубна [12, с. 397].

В березні 1709 р. російський генерал-майор Микола Іфланд рушив з відділенням драгунів до Полонного й Острога [12, с. 460]. У цьому ж місяці «московити стали під Острогом» і з'єдналися з загонами гетьмана польного литовського Григорія Антонія Огинського (1654 – 1709 рр.) [13, с. 601]. Безумовно, що підсумки перебування військових загонів такої значної чисельності на Острожчині і були невтішними.

Водночас власники міста намагалися стимулювати розвиток економічного життя острожан шляхом підтвердження міських привілеїв. Справа у тому, що після захоплення кожного українського міста, яке мало магдебурзьке право, польський уряд у вигляді політичної репресії у роки революції позбавляв поселення його автономії й підпорядковував польській адміністрації [20, с.125]. Тому, згодом до процесу стабілізації в краї, очевидно, змушена була спричинилася й королівська влада, й сейм. Так, за С. Кардашевичем, 15 грудня 1678 р. ухвалою сейму було затверджено для Острога привілеї, надані ще від попередніх польських королів [26, s. 78]. Гетьман коронний Станіслав Яблонівський 25 березня 1693 р. надав підтвердження раніше наданого королівського привілею на магдебурзьке право [21, с. 61], пізніше його онук Ян Каєтан Яблонівський 9 січня 1740 р. в замку віленському видав привілеї на звільнення острозьких міщан від «мита і спасного», а 10 вересня 1786 р. в Хорові Станіслав Малаховський, референдар коронний, «встановив в Острозі юрисдикцію міську» [26, s.116].

Варто згадати і про підтвердження привілеїв національним громадам міста. Так, згідно з постановою волинського сеймика від 18 квітня 1684 р. татари з міста Острога, що мешкали на вулиці Калічій¹, були звільнені від податків («лібертовані») «відповідно до привілеїв давніх» [1, с. 455]. Нижче коротко вказано інші факти надання татарам в Острозі маєтностей.

Наскільки покращилося становище міщан, і які наслідки цілої низки підтвердження давніх привілеїв державою й дідами міста? Відповідь на ці питання дав Станіслав Кардашевич (1826–1887) – місцевим мешканцям не вдалося повернути давній добробут і залишилися вони в «убогості й темноті» [26, s.116]. Проте важко погодитися з висловленими висновками цілком.

Не варто забувати, що на стані Волині досліджуваного періоду відбилися втечі та міграційно-колонізаційні процеси, які прямо стосувалися краю й були спрямовані на Поділля. Розпочалися вони внаслідок укладення Карловицького миру 1699 р. й повернення Поділля від Туреччини до Польщі й звільнення його від державних податків на кілька років. З інвентаря Меджибізької волості 1717 р., впорядкованого М. Крикуном, дізнаємося про переселення з Острога на Поділля острожан: 11 зазначених в інвентарі власників домогосподарств християн та 5 господарів – євреї [14, с.15, 18], а також з околиць Острога ще 35 домогосподарств християн відзначає інвентар [14, с.15]. Євреї прибульці мешкали лише у місті Меджибожі. Названі цифри допомагають скласти уявлення про демографічні процеси на Острожчині в окреслений період.

Місто з давніми традиціями співжиття різних національних громад мало відповідно й достатньо представницький кагал. Не вдаючися до більших деталей його функціонування у місті, чому були присвячені спеціальні статті дослідників [7; 27], наголосимо на тому, що у першій третині XVIII ст. достатньо загострилися стосунки між християнами, мусульманами та євреями, наслідком чого став міжнаціональний конфлікт в Острозі, який апогеєм досяг у 1726 р. (дрібніші конфлікти відбувалися й раніше) між євреями та учнями Острозького єзуїтського колегіуму в переддень канікул – 31 липня. Арбітрами і водночас постраждалими виявилися представники татарської громади міста на чолі зі Стефаном Халембеком. Саме в цей час Ян Вільгельм Роттаріуш, острозький староста і полковник острозької ординації, який мав відповідати за порядок у місті, поїхав до Бережан на процесію поховання великого коронного гетьмана Адама Сенявського (1666 – 1726 рр.) [28, s. 199]. Відсутнім у місті також був і ректор колегіуму Адам Лотинський. Після повернення Я.В. Роттаріуш 25 серпня 1726 р. написав листа Павлу Каролу Сангушку, власнику ординатської частини міста, в якому звітував про криваве міжнаціональне протистояння між євреями, татарами та учнями і представниками Острозького єзуїтського колегіуму. Реляція посадовця рясніла грабунками єврейських крамниць, власності татар, підпалами, нищеннями крамниць, будинків, побиттями – загальним неспокоєм тощо [35]. Зрозуміло, що ця подія стала апогеєм давнішого протистояння різних національних громад міста. Тривав конфлікт і всередині єврейського кагалу, градус якого підвищувався завдяки суперечностям між власни-

¹ Вулиця «Каліча», за М. Ковальським, з'являється в інвентарі міста 1621 р. [16, с. 20].

ками двох частин Острога. Врешті, все завершилося вироком Люблінського трибуналу у 1731 р., згідно з яким острозький кагал поділено на дві частини [27, s. 545-546].

Отже, волинське місто Острог у другій половині XVII – першій третині XVIII ст. переживало складні часи свого соціально-економічного й культурного життя, проте дані інвентаря 1728 р., що мають беззаперечну джерелознавчу цінність, допоможуть відновити загальні аспекти міського життя в Острозі й на Волині в цілому.

Інвентар ординатської частини Острожчини 1728 р. написаний польською мовою, зберігається у Польщі в Національному архіві м. Кракова, а перед тим зберігався в архіві Сангушків у Славуті. Документ опрацьований у книгу й об'єднаний з інвентарем тієї ж місцевості 1724 р. В інвентарі 1728 р. представлено також опис сіл: Бельмажа² [8], Хорова, Грем'ячого, Білашева, Дерев'яного, а також міста Межиріччя³. Інвентар Острога всього охоплює 18 аркушів і був споряджений 2 квітня 1728 р., що, на мій погляд, можна пов'язати зі смертю острозького старости, полковника острозької ординації, підкоморія венденського Яна Вільгельма Роттаріуша у цьому ж році⁴. Власниця ординатської частини Острожчини Юзефа-Марія (Маріанна) з Любомирських померла у 1729 р., що теж могло бути пов'язаним зі створенням інвентаря маєностей.

Ординатська частина Острозької волості першої третини XVIII ст. тісно переплетена з іменами різних шляхтичів та урядників, військових і політичних діячів більше чи менше задокументованих письмово, проте до біографії згаданого Яна Роттаріуша, осілого в Острозі, варто придивитися уважніше. Він походив з німецької шляхетської родини з Вестфалії (гербу «Гриф»), прибув до Речі Посполитої у 1676 р., а службу в коронній армії розпочав у 1683 р. як офіцер гетьманського регіменту піхоти Станіслава Яблоновського [34, s. 239]. Відомо, що за його безпосередньої участі був створений інвентар цієї ж частини Острожчини у 1708 р. [29, s. 179], на теренах якої він отримав у посесію перед 1703 р. з рук Станіслава Яблоновського чотири села на Волині – Вілію⁵, Долоччя⁶, Загірці⁷ та Юськівці⁸ [34, s. 239]. У 1727 – 1728 рр. був підкоморієм венденським [34, s. 239; 32, s. 154]. Натрунний портрет полковника зберігся до нашого часу в Державному історико-культурному заповіднику м. Острога, виконаний невідомим острозьким художником на мідній блясі олією, проте помилково датований 1708 р. [22, с. 107], хоч помер він у 1728 р. [31, s. 269; 34, s. 239].

По собі він залишив нащадків: сина стольника ломжинського (з 1752 р.) Войцеха Лукаша Роттаріуша та двох доньок Гелену Ледухівську й Терезу Мясковську [31, s. 269]. Дружина Яна Вільгельма – Барбара Роттаріушова (з Тимінських) після смерті чоловіка певний час порядкувала маєностями на Острожчині. У своєму заповіті від 1744 р. вона записала на шпиталь острозького парафіяльного костелу п'ятсот злотих. Від цієї суми наступники повинні були забезпечувати старців закладу провізією [10, с. 92; 25, s. 210].

Інвентар 1728 р. фіксує власність на ординатській частині Острога полковника регіменту острозької ординації, стольника полоцького Стефана Місюни (гербу «Котвиця»). Варто зауважити на тому, що для влаштування двору шляхтича було «пляців пустих забрано 3»⁹ [23, к. 68], що наштовхує на думку про його недавнє поселення у місті. На цій посаді, можливо, він змінив вищезазначеного Яна Роттаріуша. У 1725 р. за сприяння С. Місюни було осаджено урочище Татаринівку в Чуднівському ключі, що належав до ординатської частини Острожчини [30, s. 131]. Отже, йдеться про розширення володінь урядника та військового у місті та на ординатській частині Острожчини, де він виконував службові функції.

Власником нерухомості у місті інвентар фіксує Антонія Мончинського – «старосту луцького», як його називає документ, (від 13. VIII. 1726 – по 10. XII. 1746 рр.). Він мав ще й інші уряди, зокрема, лосицького старости, був королівським полковником, луцьким ключником і підляським каштеляном [33, s. 99]. На двір шляхтича «занято три пляци» [23, к. 68]. На сторінках документу зустрічаються інші представники шляхетських родини, більша деталізація біографічних сторінок яких потребує подальших архівних пошуків.

² З кінця XIX ст. це село стало вулицею в повітовому Острозі на південно-західній його околиці, через яку пролягав шлях до сусідніх Шумська та Кременця, що тепер на Тернопільщині.

³ Всі названі села та місто тепер села Острозького району Рівненської області.

⁴ Точна дата його смерті поки що невідома.

⁵ Тепер село Вілія Острозького району Рівненської області.

⁶ Тепер село Долоччя Ізяславського району Хмельницької області.

⁷ Тепер село Загірці Білогірського району Хмельницької області.

⁸ Тепер село Юськівці Лановецького району Тернопільської області.

⁹ Пляц – земельна ділянка забудована або незабудована.

У документі йдеться про міські простори: забудову та осілість роздільно християнську та єврейську з позначенням: платні, вільні та пусті домогосподарства, винниці, солодовні, броварі. В джерелі окреслено власність татар, отців єзуїтів, отців францисканців межирічських, очевидно, уніатських та католицьких священиків та храмів, названо тут єврейські школи, цвинтарі, крамниці тощо. Зустрічаємо, зокрема, опис городів «за валом від Межирича» тощо. Важливі документальні свідчення про православні церкви – Глібобориську та цвинтар при ній, про яку йдеться станом на 1728 р. як про неіснуючу, Параскево-П'ятницьку, Миколаївську та Успенську. Дослідникам церковної історії Волині у XVIII ст. варто звернути увагу на те, що церкви мають «правила Святого Василя» («reguły Świętego Bazylego») [23, k. 79, 80], тобто належали до юрисдикції Греко-Уніатської церкви.

Досить важливий блок інформації про острозьких мельників та їх повинності. В інвентарі достатньо чітко представлено інформацію про повинності та права міщан-християн та євреїв.

Важливо звернутися до осілості ординатської частини Острога у 1728 р. Отже, всього комісія зі створення інвентаря нарахувала 165 домогосподарств євреїв, куди включено платні, вільні та спустошені будинки. В це число включено також будиночки, кам'яниці, будинки з винницями і солодовнями (всього 7). Окремо зустрічаємо «бурсу єврейську», «школу єврейську муровану», «шпиталь єврейський», різницю єврейську «з 13-ма лавами». Всього інвентар зафіксував, як вказано вище, 165 єврейських домогосподарств, хоч ця цифра неточна з огляду на коментовані в документі помилки в нумерації. Зрештою, часто бачимо за єврейськими будинками додаткові будови («w tyle domek żydowski», «w nim izdebek dwie») [23, k. 71]. Вказаний факт змушує дещо збільшити цифру кількості єврейських осель.

Християни будували нові будинки у місті [23, k. 72], проте перебували в значній меншості, порівняно з осілістю єврейською. Християнських домогосподарств на ординатській частині міста Острога маємо всього 71, хоч тут теж закралося кілька помилок укладачів, що відзначено в коментарях до документу. До цієї цифри варто додати кілька шляхетських дворів, власники яких, очевидно, сповідували католицизм. Двори острозьких шляхтичів, як і ґрунти, зафіксовано без присвоєння їм нумерації. Всі вони були звільнені від міських податків на користь власника. Християнська громада на ординатській частині Острога більше, ніж вдвічі (!) була меншою за єврейську. Як склалася ситуація в іншій частині міста відповісти поки що не видається можливим за браком вірогідних документальних свідчень. В інвентарі не представлено прямих відомостей про населення ординатської частини Острога, хоч в історіографії прийнятий умовний коефіцієнт про чисельність мешканців одного будинку. За М. Бируком, який провів найновіші дослідження на цю тему, середній коефіцієнт мешканців для міста у першій чверті XVIII ст. доцільно вважати число у 6 осіб [6, с. 346].

Острозькі татари також розширюють свої міські володіння у першій третині XVIII ст. Вони зосереджені поруч з Татарською вулицею, половина якої їм надана. Знаємо, що тут розташований двір Хазбевічової, чоловік якої в певний період був ротмістром татарської хоругви у місті. На збільшенні володінь цієї громади наголошують упорядники інвентаря, оскільки пустий ґрунт єврея Косопа «татари привласнили і підданих двох осадили: одного коваля, а іншого – шевця, а ті, в свою чергу, привласнили собі за річкою Вілією сіножаті на 10 ґрунтів» [23, k. 73]. Урочище Хизники, де раніше острожани мали власність, маршалок великий коронний, староста сандомирський, Олександр Домінік Любомирський (1693 – 1720 рр.), який володів ординатською частиною Острожчини з 1709 р. [2, с. 12], надав татарам, де інвентар зафіксував 12 пляців [23, k. 74].

Острозька ратуша, у якій функціонували органи міського самоуправління і суд, продовжувала перебувати у власності обох дідичів міста. Тут розташовувалися міські крамниці й інші купецькі заклади, про що можна дізнатися детальніше з самого джерела [23, k. 69]. Характерно, що укладачі інвентаря чітко знають про попередній інвентар цієї частини міста, бо для детальнішого отримання інформації про ратушу відсилають до інвентаря, що був споряджений 28 лютого 1724 р. й зберігався у Дубнівській канцелярії.

Не знаємо імен представників комісії, що уклали інвентар. Про скрупульозність комісарів свідчить занесена у документ низка маєтностей, що не підтверджені документально. В такому випадку, зокрема, вони зверталися до свідчень старожилів («starsze ludzi powiedzieli») [23, k. 73]. Зважаючи на приватний характер володінь та зацікавленість власників мати максимально точну інформацію, варто висловити думку про вірогідність зафіксованої у джерелі інформації.

Окрім всього іншого, необхідно наголосити на правовому характері інвентаря. Власники, як це простежується в документах описово-статистичного характеру цього періоду, бажають воло-

діти повною інформацією про попередні надання і привілеї міській громаді («według dawnego zwyczaju u trybu starodawnego»). Острог мав власну специфіку, як вже відзначалося вище, належність до різних магнатських родин, а відтак – поділеність на дві частини. Це означало, що міський уряд уважно стежив за тим, аби мешканці однієї частини міста не вливалися в економічне та інше життя іншої частини. Відповідні натяки дає нам текст аналізованого джерела, зокрема, коли йдеться про Успенську церкву та власність Опанасихи Вдови, яких протилежна сторона тягне на свій бік примусово [23, к. 80].

Інвентар Острога 1728 р. має достатньо високу інформаційну наповненість, що дозволяє провести глибші дослідження на його основі з таких проблем, як демографія, економіка, топографія, культура, освіта та релігія. Зазначене вище дає підстави говорити можливість створення у майбутньому монографічного дослідження з історії Острога XVI – XVIII ст., тобто часу його перебування у складі Речі Посполитої.

Відкритим та абсолютно нез'ясованим до нині залишається питання про стан іншої, неординарської, частини Острога та Острожчини для першої третини XVIII ст., що вкрай важливо для розуміння цілісної ситуації в краї.

При публікації документу використано основні принципи, напрацьовані вітчизняними археографами і представлені у відповідній літературі. Для більш легкого користування джерелом модернізовано окремі його елементи. Розділені слова, написані разом і навпаки, розкрито скорочення слів у квадратних дужках. У незмінній формі залишено географічні назви та помилки писарів, залишено притаманні старопольській мові терміни та слова. Документ створений у табличній формі, а наприкінці написаний без таблиці, тобто така форма відтворення відповідає особливостям оригіналу. Коментарі до тексту мінімальні й носять характер уточнення, доповнення.

Список використаних джерел та літератури:

1. Акты для истории Провинциальных сеймиков Юго-Западного края во второй половине XVII века. *Архив Юго-Западной России, издаваемый комиссией для разбора древних актов, состоящей при Киевском, Подольском и Волынском генерал-губернаторе*. Киев, 1888. Ч. Вторая. Т. II. 633 с.
2. Бирук М. Власники Острозької волості в кінці XVII – першій третині XVIII ст. *Актуальні питання модерної історії України. Україна і світ: збірник матеріалів Другої регіональної наукової конференції*. Острог: Вид-во НУОА, 2011. Вип. 1. С. 11 – 13.
3. Бирук М. Йосиф Владиславович Новицький як археограф. *Історія музейництва, пам'яткоохоронної справи, краєзнавства і туризму в Острозі та на Волині*. Острог, 2009. Вип. 2. С. 130 – 134.
4. Бирук М. Інвентарі Острожчини першої чверті XVIII ст. як джерело вивчення господарського стану Острозької волості. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Історичні науки*. Острог: Вид-во НУОА, 2009. Вип. 14. С. 71 – 84.
5. Бирук М. Інвентарні описи Острозької волості кінця XVII – першої третини XVIII ст. як історичне джерело. *Актуальні питання історії України. Україна і світ: зб. матеріалів Третьої регіональної наукової конференції*. Острог: Вид-во НУОА, 2012. Вип. 2. С. 276 – 283.
6. Бирук М. Населення Острожчини в першій чверті XVIII ст. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Історичні науки*. Острог: Вид-во НУОА, 2008. Вип. 13. С. 343 – 357.
7. Бирук М. Становище єврейського населення Острога в першій третині XVIII ст. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Історичні науки*. Острог: Вид-во НУОА, 2011. Вип. 17. С. 71 – 79.
8. Близняк М. Інвентар Бельмажа 1728 р. *Другі Всеукраїнські краєзнавчі читання, присвячені пам'яті Григорія Гуртового. Наук. збірник. Матеріали Других Всеукраїнських краєзнавчих читань, присвячених пам'яті Григорія Гуртового, смт. Торчин, 29 вересня 2016 року* / Упоряд. А. Силюк, О. Мельник. Луцьк, 2016. С. 83 – 87.
9. Вихованець Т. Матеріали з історичної топографії Острога першої третини XIX ст. *Острозький краєзнавчий збірник / Редгрупа: М. Манько, М. Данилюк, С. Позіховська та ін.* Острог, 2012. Вип. 5. С. 226 – 257.
10. Вихованець Т. Острозькі шпиталі другої пол. XVI–XVIII ст. *Історія музейництва, пам'яткоохоронної справи, краєзнавства і туризму в м. Острозі і на Волині. Наук. збірник* / Ред. група М. Манько, М. Данилюк, Т. Глушман та ін. Острог, 2006. – Вип. I. С. 83 – 100.
11. Вихованець Т.В. Інвентар Острога та частини Острожчини від 1708 року як джерело з історичної топографії міста. *Вісник Нетішинського краєзнавчого музею* / Редкол.: Г.Й. Фурманчук, В.В. Новосад, О. В. Кононок, Т.В. Вихованець. Нетішин, 2003-2004. Вип. 2 – 3. С. 28 – 33.
12. Військові кампанії доби гетьмана Івана Мазепи в документах / Упоряд. С. Павленко. Київ: ВД КМА, 2009. Т. II. 1056 с.

13. Доба гетьмана Івана Мазепи в документах / Упоряд. С. Павленко. 2-е вид. Київ: ВД КМА, 2008. Т. I. 1144 с.
14. Інвентар Меджибізької волості 1717 року / Видання підгот. М. Крикун. Львів, 2009. 192 с.
15. Ковальський Н.П., Атаманенко В.Б. Інвентари как источники по социально-экономической истории городов Украины XVI – начала XVIII в. (на материале Острога) *Рукопись депонирована в ИНИОН АН СССР № 35963 от 28.10.88*. Днепропетровск, 1988.
16. Ковальський М. Етюди з історії Острога: Нариси. Острог: Острозька академія, 1998. 286 с.
17. Ковальський М.П. Документальні джерела з історії Острога і Острожчини, виявлені в Головному архіві давніх актів (АГАД) у Варшаві *Матеріали IV науково-краєзнавчої конференції «Остріг на порозі 900-річчя»*. Сокаль, 1993. С. 65 – 74.
18. Ковальський М.П. Документи родинного фонду Сангушків Краківського державного воєводського архіву як джерела з соціально-економічної історії України XVI – XVIII ст. *Архіви України*. 1983. № 3. С.60-63.
19. Крикун М. Між війною і радіою. Козацтво Правобережної України в другій половині XVII – на початку XVIII століття. Статті і матеріали. Київ: Критика, 2006. 472 с.
20. Отамановський В.Д. Развитие городского строя на Украине в XIV – XVIII вв. и магдебургское право. *Вопросы истории*. 1958. № 3. С. 122 – 135.
21. Тхор В. І. Деякі особливості розвитку міст Волині після Визвольної війни 1648 – 1654 рр. *Матеріали I – III науково-краєзнавчих конференцій «Остріг на порозі 900-річчя» (1990 – 1992)*. Сокаль, 1992. Ч. 2. С. 59 – 61.
22. Український портрет XVI – XVIII століть. Каталог-альбом / Авт.-укл. Г. Белікова, Л. Членова. Київ, 2006. 352 с.
23. Archiwum Narodowe w Krakowie. Zespół Archiwum Sanguszków. Sygn. 461. Inwentarz miasta Ostroga, zawierający w sobie opis zamku i powinności mieszkańców. 103 k.
24. Herbarz Polski. Cz. I: Wiadomości historyczno-genealogiczne o rodach szlacheckich / Ułoż. i wyd. A. Boniecki. Warszawa, 1905. T. VIII. 400 s.
25. Hoffman J. Akta kościoła farnego ostrogskiego od 1622 r., co ważniejsze wydał. *Rocznik Wołyński. Pod red. J. Hoffmana*. Równe, 1934. T. III. S. 192 – 214.
26. Kadaszewicz S. Dzieje dawniejsze miasta Ostroga. Materiały do historii Wołynia. Biały Dunajec; Ostróg, 2013. 292 s.
27. Kaźmierczyk A. Podział kahalny ostrogskiego w pierwszej połowie XVIII wieku *Kwartalnik historii żydów*. Warszawa: Żydowski Instytut Historyczny, 2001. № 4. S. 535 – 548.
28. Kaźmierczyk A. Tumult w Ostrogu w roku 1726 *Biuletyn żydowskiego instytutu historycznego*. Warszawa: Żydowski Instytut Historyczny, 2000. № 2. S. 197 – 206.
29. Osiedłość miasta Ostroga anno 1708 / Wyd. J. Nowicki *Rocznik Wołyński*. Równe, 1938. T. VII. S. 179 – 228.
30. Rodzina. Herbarz szlachty polskiej / Oprac. S. Hr. Uruskiego, A. A. Kosińskiego, A. Włodarskiego i materiałów archiwalnych / Opr. przez A. Włodarskiego. Warszawa, 1914. T. XI. S. 131.
31. Rodzina. Herbarz szlachty polskiej ze zbiorów S. Hr. Uruskiego i materiałów archiwalnych / Opr. przez A. Włodarskiego. Warszawa, 1931. T. XV. S. 269.
32. Urzędnicy Inflanccy XVI – XVIII wieku. Spisy. Oprac. K. Mikulski, A. Rachuba. Kórnik, 1994. T. IX. 292 s.
33. Urzędnicy wołyńscy XIV – XVIII wieku. Spisy / Oprac. Marian Wolski. Kórnik : Biblioteka Kórnicka, 2007. 190 s.
34. Wagner M. Słownik biograficzny oficerów polskich drugiej połowy XVII wieku. Oświęcim: Napoleon V, 2013. T. I. 348 s.
35. Żydzi Polscy 1648 – 1672: Źródła. Oprac. A. Kaźmierczyk. Kraków: Uniwersytet Jagielloński, 2001. 298 s.

ДОКУМЕНТ

Інвентар осілости ординатської частини міста Острога 1728 року

/k.65/ *Inwentarz osiadlosci miasta Ostroga na częsci jasnje oswieconych xięstwa ich m[iloś]ciow marszałkow W[ielkie]o Xięstwa Litto[wskiego] in anno 1728 die 2 aprilis. In fundo bonorum spisany /k.67/*

Chrzescianskie	Żydowskie	Osiadłość miasta Ostroga na części jasnje oswieconych xięstwa ich mosciow marszałkow W[ielkie]o Xięstwa Litewskiego	Płatne	Wolne	Puste
		Place ulicy do parkanu od szpitala			
	1.	Domek Wola Krawca	1		
	2.	Domek Bienka Cerulika	1		
1.		Domek Opanasa Szewca			
	3.	Domek Watułki Żyda	1		
		Plac pusty			1
	4.	Dom Lukasz Boczanskigo ¹⁰		1	
	5.	Dom Andrzeia Sniczerza	1		
	6.	Pla[c] pana Puciatego		1	
		Plac pusty			1
		Wedle Borucha Kosonowicza plac pusty			1
		Plac pusty			1
		Plac pusty			1
		Pierzeia druga tey ulicy, których wszystkich i[ch] m[os]c xiądz proborszcz przy kamienicy spustoszały nullo jure usurpat sobie pod ktoremi placow n[umer]o 7 dico siedm Ulica od bramy Dubińskiej			
2.		Domek Dymitra Szewca	1		
	7.	Domek Jankela Kuszniarza	1		
	8.	Dom wiezny ¹¹ Markiela Krawca	1		
	9.	Dom wiezny Irsza Krawca	1		
	10.	Kamienica wiezna Dawidka Kuniowskiego	1		
	11.	Kamienica Borucha Kosonowicza	1		
	12.	Kamienica spustoszona Sołdyka Żyda			1
	13.	Dom wiezny Jankiela Żyda	1		
	14.	Dom wiezny Szachny Żyda	1		
	15.	Kamienica na rogu rynkowym Żyda Kopieyki	1		
	16.	Kamienica Szmoyła Dziuby	1		
		Na przeciwko tey kamienicy na zad powracaiać kamienica wiezna Wilimowa Chrzescianina ¹²	1		
<i>/K. 68 / Continuuca osiadłości Ostrowskiej¹³</i>					
	17.	Dom wiezny Chaima Lublinskiego, domek w tyle żydowski	1		
	18.	Dom Jankiela Krawca, w tyle domek żydowski	1		
	19.	Dom wiezny Leyby Łobenskigo, domek w tyle żydowski	1		
	20.	Dom wiezny Zaywieli Żyda	1		
		Plac pusty			1
	21.	Dom Leybki Watułki krawca	1		
	22.	Dom Borucha Bakalarza	1		
		Pla[c] pusty			1
	23.	Dom Azyka Kuszniarza	1		
		Domek Romana Tkacza ¹⁴	1		
		Plac pusty			1

¹⁰ Позиції будинків за № 4, 5 і 6 об'єднані записом «te trzy place zyd Kaczka trzyma», тобто ці три ділянки належать єврею Качці.

¹¹ Будинок «wieznu» / кам'яниця «wiezna», очевидно, слід розуміти, як будинок «wjezdny» – заїжджий дім, корчма. Можна розуміти цей термін і як будинок, який має браму до в'їзду. На користь розуміння і правильного прочитання слова «wieznu» як «wjezdny» свідчить зокрема цитата з нашого документу – «od wozow wszelkich wiezdziacych bramy», де літера «j» пропущена [23, к. 81].

¹² Ця кам'яниця не отримала свого порядкового номера.

¹³ Так в тексті, має бути «ostrowskiej».

¹⁴ Будиночок без порядкового номера і без вказівки про конфесійну належність.

	24.	Domek Majora Krawca	1		
		Plac pusty			1
	25.	Dom Josia Kotlarza	1		
	26.	Domek Abrama Krawca żyda	1		
	27.	Domek Michela Żyda	1		
	28.	Domek Dawida Kusznerza żyda	1		
		Plac pusty			1
		Plac pusty			1
3.		Domek Hryhorego Slusarza	1		
4.		Domek Franciszka Krawca	1		
5.		Domek Michała Bednarza	1		
		Na przeciwko tych domkow znajduję się placów pustych			5
		Na dwor w[ielmożnego] i[ch] m[oś]ci p[ana] Misiuny pułkownika ordynackiego na których teraz tenże dwor stoi placow pustych zabrano n[umer]o 3			
6.		Domek Aksantego Szewca	1		
7.		Domek Jacka Tkacza	1		
		Dwor i[ch] m[oś]ci p[ana] Płonowskiego zaięto placow n[umer]o 2			
		Dwor w[ielmożnego] i[ch] m[oś]ci p[ana] starosty Łuckiego zaięto placow n[umer]o 3			
		Dwor i[ch] m[oś]ci p[ana] Hanskiego zaięto placow n[umer]o 2			
	29.	Domek żyda Elli	1		
	30.	Dom wiezny Bochurynskiego Żyda	1		
	31.	Dom pusty Srola Dermanskiego			1
	32.	Dom wiezny Solanki żydowski	1		
	33.	Dom Raszki żydowski	1		
	34.	Dom Berka Hluskiego	1		
	35.	Dom Icka Pomirczego	1		
		Plac pusty			1
	36.	Domek sierot żydówek	1		
	37.	Dom wiezny Kewacha żyda Żołobnego	1		
<i>/K. 69 / Continuacya¹⁵ dalsza osiadłości Ostroga</i>					
		Plac Manusa Dubińskiego pusty			1
	38.	Dom Daniela Dekina, w nim żyd Gdal mieszka	1		
	39.	Dom Chaima Wołoszyna	1		
	40.	Dom wiezny Jowela Żyda	1		
	41.	Kamienica Abrama Kuniowskiego żyda	1		
	42.	Dom wiezny Mikołaja Rymarza	1		
	43.	Domek Zeylika Mezyreckiego	1		
Pierzeia Rynkowa od ulicy Zamkowej					
	44.	Kamienica wiezna Josia Chononowicza	1		
	45.	Kamienica wiezna Sołdyka Żyda	1		
	46.	Kamienica wiezna p[ana] kiiowskiego burmistrza			
	47.	Kamienica wiezna Frydmana Żyda	1		
	48.	Kamienica Gierszonowa Żyda	1		
	49.	Kamienica Symy Żydowki	1		
		Ratusz in medio miasta w Rynku murowany na oboje części tak xiążęcia i[ch] m[oś]ci, iako y wielmożnego i[ch] m[oś]ci p[ana] starosty spolnie per medium dzielący się, którym połowa po lewey stronie część, a fronte od zamku maiące tablice murowane z wyrznięciem tytułu j[asnie] o[świeconego] x[ę]żę i[ch] m[i]łości Janusza Ostrougskiego ¹⁶ kasztelana krakowskiego in sortem xiążęcia i[ch] m[i]łości należy successiwe cretenum. Dalsze opisanie tegoż ratusza in a[nn]o 1724 die 28 febr[uari] inwenietur w kancelaryi Dubińskiej w inwentarzu. Pod tym ratuszem znajduią się sklepy kupiecki y kramnice na części j[asnie] o[świeconego] xięcia i[ch] m[i]łości investigandum efi quo jure. Takowiz kupci trzymają. Ulica Żydowska w rynku od bramy nowomiejskiej y od konwiktu oo.[ojcow] jezuitow poczynają się			

¹⁵ Літера «и» дописана зверху.¹⁶ Так в тексті вдруге, має бути «Ostrogskiego».

50.	Dom wiezny Icka Judowicza, do ktorego nalezace trzy sklepy ex parte j[aśnie] o[świeconego] x[ięcia] i[ch] m[iłość]ci dobr Plac pusty Arona żyda Poleszuka Plac pusty Leyzora Żyda	1		1
51.	Dom Peńka Żyda	1		1
<i>/K. 70/ Continuuacya dalsza osiadłości Ostroga</i>				
52.	Dom Anny Żydowki	1		
53.	Dom żyda Szlomy na części j[aśnie] o[świeconego] xięcia i[ch] m[iłość]ci ciągnie do w[ielmożnego] i[ch] m[os]ci pana starosty	1		
54.	Kamienica rabina Stepanskiego	1		
55.	Kamienica Mendela Szmuklirza	1		
56.	Kamienica Morduchaia Plac pusty Lozora Międzirzyckiego	1		1
57.	Kamienica Ezyka Leybowicza Plac pusty na ktorym sztuka muru	1		1
58.	Kamienicy Szmoyły Mierlicza	1		
59.	Kamienica Abusiowey wdowey	1		
60.	Kamienica Libermana Doktora	1		
61.	Dom Słonki Abusiewiczza	1		
62.	Kamienica Jankiela Żyda	1		
63.	Dom Judki Aptikarza żyda	1		
64.	Kamienica Szmoyly Lachowieckiego	1		
65.	Dom syna rabina Azyka Stepanskiego	1		
66.	Dom Szlomy Dawidowicza	1		
67.	Dom rogowy Szlomy Reyzy W tyle tych domow znajduię się domki żydowskie	1		
68.	Kamienica Szmoyla Żyda	1		
69.	Kamiennica ¹⁷ Rabinowa Bursa żydowska drewniana wolna	1		
70.	Dom żyda Sluckiego Plac pusty żydowski	1		1
71.	Domek Zelmana Szmuklerza	1		
72.	Domek Jozefa Benkowicza	1		
73.	Dom wiezny Meczety wdowey	1		
74.	Dom wiezny Chaima Szmoklirza	1		
75.	Kamienica Jozefa Merlenego	1		
76.	Kamienica Gecowey wdowey	1		
77.	Kamienica Mendlowey wdowey W tych ¹⁸ domow znajduię się domki żydowskie Szkoła żydowska murowana	1		
78.	Dom Lachmana Żyda	1		
79.	Dom Moszka Żyda	1		
80.	Dom Zeylika Żyda	1		
81.	Dom Pieczennika Żyda	1		
82.	Dom Leyby Pieczowego, zięc w tyle domek żydowski	1		
83.	Dom Leyby Czeherynskigo, w tyle domek żydowski	1		
84.	Dom Zeylika Szkolnika	1		
85.	Dom Josia Szymsonowego	1		
86.	Domek wdowey Chawki, przy ktorey chałupka	1		
87.	Dom Moszka Rowenskigo, przy ktorym chałupek dwie	1		
<i>/K. 71/ Continuuacya dalsza osiadłości Ostroga</i>				
88.	Dom Zelmana Pargamiennika, w tyle domek Sendyka Starego	1		
89.	Dom Zelmanowego zięcia	1		
91 ¹⁹ .	Dom Icika Buski	1		

¹⁷ Так у тексті.¹⁸ Слово повторено двічі.¹⁹ Порядок перерахунку домогосподарств порушено пропуском цифри 90.

	92.	Dom kahałowy pusty			1
	93.	Dom Zelmana Żyda	1		
	94.	Dom Pinkasa Szklarza, w tyle domek żydowski	1		
		Szpital żydowski			
	95.	Dom Falka Żyda, w tyle domek żydowski	1		
	96.	Domek Irsza Żyda	1		
	97.	Dom Szewela Żyda	1		
	98.	Domek Tadrosa Rzeznika ²⁰	1		
	99.	Dom Frydmanowicza Żyda	1		
	101 ²¹ .	Dom Kachimka Żyda	1		
	102.	Domek zły Moszka Piekarza	1		
	103.	Dom Irsza Doktora	1		
	104.	Dom Chaima Hawraszowego, w tyle domek żydowski Plac pusty żydowski	1		
	105.	Dom Icka Żyda	1		
	106.	Domek Kantora żydowskiego	1		
	107.	Domek Icka Rzeznika	1		
	108.	Domek Klemanskiego Rzeznika	1		
	109.	Domek Introligatora Żyda	1		
	110.	Domek Zelmana, w tyle domek żydowski	1		
	111.	Dom Gerszona zięcia Kaczki	1		
	112.	Dom Chaima Szykuły, w nim izdebek dwie	1		
	113.	Dom Abramka Zabiszya	1		
		Rzeznica żydowska, w niey ław n[umer]o 13			
	114.	Dom Jewnego Żyda	1		
	115.	Dom Zelika Zesina	1		
	116.	Domek Lachmana Krawca	1		
	117.	W tyle Azyka Rabina domkow trzy	1		
	118.	W tyle Lachowieckiego domek	1		
	119.	Domek Icka Jankielowicza	1		
	120.	Domek Moszka Rzeznika	1		
	121.	Domek Irsza Krawca	1		
	122.	W tyle Rubermana domek stary	1		
		Osiadłość zabramską Żarwanska Ulica nazwana Tatarską, idąc ku Chizniku na obie ręce			
	123.	Dom Gierszona Żyda z winnicą y słodownią	1		
	124.	Domek Kondrata Kowala	1		
<i>/K. 72/ Continuuacya dalsza osiadłości Ostroga</i>					
	125.	Dom Dawidka Żyda Plac podle niego pusty	1		1
	126.	Dom wiezny Beniamina Nowostawieckiego z winnicą	1		
	127.	Dom wiezny Chaima Łubczynskiego żyda z winnicą	1		
	128.	Dom wiezny Chorowskiego żyda z winnicą	1		
		Plac pusty			1
8.		Dom Iwana Szewca	1		
	129.	Domek Kochima Żyda	1		
	130.	Domek Jankiela Chorowskiego nowobuduię się		1	
	131.	Dom żyda Pałki z winnicą	1		
	132.	Dom wiezny słomianey żydowski	1		
	133.	Dom wiezny Leyby Chorowskiego z winnicą	1		
		Placow pustych			2
	134.	Dom Szlomy Żyda	1		
	135.	Domek Kołaczyka żyda Kramarza	1		
	136.	Dom wiezny Lewona Żyda	1		

²⁰ На початку слова помилково дві літери «г».²¹ Пропущено цифру 100.

	137.	Tenże Lewon plac pusty na ogrod zaion na tyłach	1		
	138.	Domek Leyzora Żyda z ogrodem	1		
	139.	Domek Szłomy Żyda	1		
9.		Domek Piaseckiego Żołnierza		1	
	140.	Domek Josia Żyda	1		
10.		Domek Petra Kotlarza nowo budował się	1		
11.		Domek Onyska Krawca zły chrześcjanina	1		
12.		Domek Roła chrześcjanina Szewca	1		
	141.	Dom wiezny żyda Arona Dermanskiego syna	1		
	142.	Dom żyda Zonia	1		
13.		Chałupka Fedora Szewca	1		
14.		Domek Sawki Wołeczaki szewca	1		
		Placow pustych za wzięte okładem pięć albo sześć			
15.		Domek Chweska Jurka chrześcjanina	1		
16.		Domek Matwieia Kozumena	1		
17.		Domek Dacka Zobarczuka chrześcjanina	1		
		Plac pusty			1
18.		Chałupka Tymka Wołanskiego	1		
19.		Chałupka Nowaka syna	1		
	143.	Dom Abrama Jankieliowicza	1		
20.		Dom Pawła zięc Nazarówicza chrześcjanina	1		
	144.	Dom Żyda Cała z winnicą	1		
		Plac pusty			1
21.		Domek Oxena Chrześcjanina	1		
22.		Domek Antoniego Kolesnika	1		
		Przy tych domkach znajdują się place na ogrody, które ludzie zazywają różni			3
23.		Domek za rzeczką Wilią Maxyma Ferszowicza	1		
		Tenże trzyma gront Natałki	1		
24.		Za rzeczką domek Andrzeia Szenogi ubogi	1		
25.		Domek Hrenka Szewca	1		
/K. 73/ Continuacya dalsza osiadłości Ostroga					
26.		Domek Iwana Lachowieckiego szewca	1		
27.		Domek Semena Firszowicza garbarza	1		
28.		Domek Łukiana Szewca	1		
29.		Domek Chomy Szewca	1		
30.		Domek Charasyna Szewca	1		
31.		Domek Tymka Szewca	1		
32.		Domek Gamuły Cymbalisty	1		
33.		Domek Leszka Szewca	1		
34.		Domek Semena Cymbalisty	1		
35.		Domek Jakima Szewca	1		
36.		Domek Jozefa Żolnierza starego		1	
		Winnica, słodownia szpuztoszała Arona Żyda	1		
		Tamże plac pusty nad rzeką			1
		Browar Gdanskiego	1		
		Browar, winnica y słodownia Jozefa Kramarza	1		
		Winnica y słodownia Szlema Żyda	1		
		Tamże plac pusty			1
		Słodownia lublinskiego Chaima Żyda	1		
		Browar Poleszuka Żyda	1		
		Winnica za rzeką Wilią Solanki Żydowki	1		
		Tamże okopiska żydowskie poczynające się od Krasney Góry nad Zarwanską ulicą y ponad Tatarską, które place zwyż się opisały			
		Tey zas ulicy Tatarskiej połowo dane tatarom od j[aśnie] o[świeconych] xiążat i[ch] m[oś]ciow praedecessorow z polami, sianożęciami. Tamże y dwor Hazbrewiczowey przed tym rotmistrzem był tatarskim od i[ch] m[oś]ci pana Swirskiego za kąsenssem			

		j[аśnie] o[świeconey] xiężnicy jey m[ілош]ci. Tamże żyda Kosona grunt pustuiący, który sobie tatarowie przywłaszczyli y poddanych dwóch osadzili: iednego kowała, a drugiego szewca czyż poddani sobie przywłaszczyli za rzeką Wilią sianożęci nad gruntow 10 nullo jure			
		Ich m[ош]ci oo.[ojcowie] jezuici zaieli sobie sianożęci, żadnych na to praw nie pokazuiąc tylko tym pretextem, że quondam do jurysdykcyi ich należące. Ludzie ogrody na tych gruntach miewali, a te grunta należą do j[аśnie] o[świeconych] xiążat ich m[ош]ciow, a starze ludzi powiedali, że pod czas calamitatem temporum, kiedy ludzie powchodzili, te sobie grunta przywłaszczyli.			
/K. 74/					
		Uroczyszcie Chyzniku, gdzie quondam mieszczanie bywały świętey pamięci xiążęta ich m[ош]c starosta sądomirski na te grunta dal consens tatarom, gdzie się znayduie placow n[umer]o 12, na których teraz ludzie osiedli.			
		Na Podzamczu ludzie mieszkaiące tak chrzescianie, iako y żydzi			
37.		Domek Michała Koszga	1		
38.		Domek Iwana Szapowała	1		
39.		Domek Iwana Pyzki	1		
40.		Domek Iwana Tesli	1		
41.		Chałupka Antona ²²	1		
42.		Chałupka Wasyla Starca	1		
43.		Chałupka Olexychy Wdowey	1		
44.		Chałupka Jaremy	1		
45.		Chałupka Fedora Mielnika	1		
		Na przeciwko tych dwóch chałupek stoi winnica dobra pusta Mikołaiia Rzymarza, w ktorey mieszka Hrycko			
		Plac pusty			1
		Winnica Judeczyna z Krasney Góry	1		
		Winnica Jokielowa	1		
		Winnica Zusiowa z Krasney Góry	1		
145.		Dom Jankiela Piekarza, w tyle domek drugi	1		
		Winnica Wilima Chrzescianina	1		
146.		Domek Leyby Icka	1		
147.		Domek Meiera, w tyle domek drugi	1		
148.		Domek Leyby Panczosznika	1		
149.		Domek Ilkuna Perepiczayki	1		
		Winnica Benkowa	1		
		Winnica Hercowa	1		
		Winnica z słodownią Ickowa	1		
150.		Dom Abela Melnika, w tyle chałupka z winnicą	1		
		Winnica Kopcenicza na groncie xięstwa ich m[ош]ciow, który sobie grunt ich m[ош]c xiążd proborszcz Ostrogski do swoiey przywłaszczył jurysdykcyi			
		Miasteczko Sucha Woła na słobodzie osadzaiące za bramą Dubienską pod wałem y fosą			
/K. 75/					
		Ta ulica poczawszy się od samey bramy aż do wieży Zarwanskiey zbliżaiąca się ku bramie quondam gęstemi osadzona była domami, y przez osadce nie takiego Andrzeia Waszczenka czumaka częścią chrzescianinami, częścią żydowskiemi budynkami, między ktoremi y szkoła była żydowska teraz niektore place osiedli y sklepy reparowano, których placow nayduie się n[umer]o 42 dico czterdzieście [dwa]			
Chrzescian- skie	Żydowskie	Osiadłość teraznieysza	Platne	Wolne	Puste
	151.	Dom wiezny Judki Szmoylowicza	1		
	152.	Dom wiezny Zusia Chaimowicza	1		
	153.	Dom wiezny Morduchaiewicza	1		
		Plac pusty. Tenże Owszyia zażywa	1		

²² Им'я написано двічі.

46.		Dom Owszyia Krawca			
	154.	Dom wiezny Leyzora	1		
		Plac pusty, ktory Leyzor zażywa	1		
	155.	Domek Moszka Krakowskiego	1		
		Plac pusty			1
47.		Domek Lazora Chrzescianina	1		
		Plac pusty			1
	156.	Domek kaszerney żydowski	1		
	157.	Chałupka Leyzorychy Wdowey	1		
48.		Chałupka Jacichy Wdowey	1		
49.		Chałupka Jaska Krupnika	1		
50.		Chałupka Michałkowey Wdowey	1		
51.		Chałupka Thoryhy Wdowey	1		
52.		Domek Jaska Tracza	1		
53.		Domek Matwieia	1		
54.		Domek Myska	1		
55.		Chałupka Petra Szewca	1		
56.		Chałupka Iwana Kołomieyczuka	1		
57.		Chałupka Petra Moskala	1		
58.		Chałupka Kornieichy Wdowey	1		
	158.	Domek wiezny Josia Peysachowicza	1		
	159.	Domek Szmayka żyda Konwisarza	1		
59.		Domek Semena Dmuchala	1		
60.		Dom Szymanskiey wdowey wedle niey dwa ogrody puste	1		
61.		Domek Karpa Tesli	1		
62.		Domek Ilka Kuszniacza	1		
63.		Chałupka pustka			
64.		Chałupka Petra	1		
65.		Chałupka Szymanszczuka	1		
66.		Domek Stefana Kowala	1		
	161 ²³ .	Dom wiezny Szusia Hłusliego	1		
	162.	Dom wiezny Bonichowicza	1		
	163.	Dom wiezny Duwyda Żyda	1		
	164.	Dom wiezny Leyby Żyda	1		
	165.	Dom wiezny Kosonona	1		
	164 ²⁴ .	Dom wiezny Chaima Wołoszyna nie dokączony	1		
	165.	Dom Korostowskiego arędarza wiezny	1		
<i>/K. 76. / Continuacya dalsza osiadłości Ostroga</i>					
		Item teyże ulicy dubr od goścince Dubińskiego ku cerkwie idąc			
66 ²⁵ .		Domek Pawła Szewca	1		
67.		Domek Serhyia	1		
68.		Domek Denysa	1		
69.		Domek Wasyla Tkacza	1		
		Tamże zaraz przeszedzsy przez drogę ich m[ó]c oo.[ojcowie] franciszkanie międzi-rzeczci grunt j[a]śnie] o[świeconego] xięcia ich m[ilo]ści do miasta należące y dworek po Jerzym Boniakowiczu, na ktorym gruncie było kamienic z dico dwie nullo praetextu, wziewszy po sobie kamienice porozbiiali y na tych gruntach sobie dworek zfundowali y poddanych osadzili. Kamienica po panu Kobyleckim na mieyskim gruncie, do ktorey się ich m[ó]c xiędz proborszcz interessuie y osadził poddanych (et propria nullo jure producto). Na tym gruncie kamienica ich m[ó]c p[ana] Komorowskiego, ktora własnie na mieyskim gruncie, przy ktorey dworek ich m[ó]ci xiędza proborszcza y poddanych kilka y tak tedy ten pod ich m[ó]ciami oo.[ojcowie] franciszkanami, iako y pod i[ch] m[ó]ci xiędzem proborszczem znajduie się placow n[umer]o 15, wolne n[umer]o 15. Daley place puste do miasta należące aż do cmintarza tam że cerkiew założenie S[więtey]			

²³ Нумерацію порушено, має бути 160.

²⁴ Нумерація порушено, повторено двічі номери 164 та 165.

²⁵ Нумерація порушена.

	Paraskowey, przy ktorey pro tune kapłanem oycie Helinkiewicz za prawem od j[aśnie] o[świeconego] xięcia i[ch] m[os]ci marszałka nadwornego W[ielkiego] Xięstwa [Litewskiego] szczycy się praedecessorow do tey cerkwi nadanemi, jako noviter jasnie oświeconego xięcia i[ch] m[os]ci marszałka nadwornego W[ielkiego] Xięstwa Litt[ewskiego] sub acti w Dubnie die vigesima sexta julii milesimo sexcentesimo septua ientissimo primo n[umer]o 1671 Otorowiczowi protopopie Ostrogskiemu na imię Stepanowi na Sulikowską włokę Chlebowską y Chleboryską od tey cerkwi quondam post fata odjęte, także na parafią Hrozowską y Hrymiacką y tem na włoki dwie z dworyszczem jedną Ostapowską, druga Ihnatowską na Bielmażowie młynie ostrogskim na miarkę conferowane onemu. A to ex motivo fundusza originalnego j[aśnie] o[świeconego] xięcia i[ch] m[iłoś]ci ²⁶ pana Konstantyna Ostrogskiego in a[nn]o 1592 woiewody krakowskiego ²⁷ do tey cerkwi nadanego, ktore prawo po tym xięcia i[ch] m[iłoś]ci krakowskiego hetmana wo[jewody] korunnego na Wiszniwcu Korybuta ²⁸ y j[aśnie] o[świeconego] xięcia i[ch] m[iłoś]ci pana marszałka nadwornego utwierdzili approbacye			
<i>/K. 77/</i>				
	Tamże od wrot Przygrodku zamkowego ku Międzyrzeczu place puste po Juszczyńskim y inszym znajdujące się n[umer]o 6 albo 7 dico 6 albo siedem Wedle cerkwie na gorze grunta szlacheckie P[ana] Borowskiego ordynata plac pusty P[ana] Wyżyckiego plac pusty P[ana] Ceklinskiego plac pusty Na tych że placach poddanych dwoch, ktorych sobie i[ch] m[os]ci oo.[ojcowie] franciszkanie międzyrzyczcy przywłaszczyli			
	Zagrodzie od figury OO. [ojcowie] franciszkanie międzyrzeczcy nullo fundamento legati że pod swoją juryzdykcyą na gorze placow 15 y tam na gruncie xięstwa ich m[os]ciow poddanych sobie osadzili kilkunastu pod ktoremi y te place znajduią się Po Filipu Kuszniertz pusty Po Cesli na ogrod zajęty pusty Po Harasymu plac pusty młynarzu Hospody Piatnicki plac wolny Po Daniłu Cesli pusty Po Romanu Czarnym zięciu jego place dwa puste			
<i>Za Sucho Wolo ulica Staricza</i>				
	Po Kowzyku Starcu zajął ogrod Korniey Starzec	1		
70.	Hawryło między starcami ciągly	1		
	Po Zacharku plac pusty			1
	Po Zacharu Starcu plac	1		
71.	Stepan Strzelec plac	1		
	Po Fedoru plac pusty			1
	Panko Starzec plac	1		
	Powzun Starzec po Fedoru plac	1		
	Po Iwanu Slepku plac pusty			1
	Po Iwanu Kulczynskim pusty			1
	Ci ubodzy żebrakowie libertowani są prawami xiąząt ich m[iłoś]ciow aby de żadnych ciężarow mieyskich nie należeli oprócz podymnego skarbowego			

/K. 78/ Za wałem od Międzyrzyczca ogrody

- Ogrod po Naumy się Tomaszu Wilimie przy tym że ogrodzie folwark zostaje.
- Ogrod po Kukurzece mieyski y grunt od ich m[os]ci xiędza proborszcza nulla ratione zaięty na którym poddanych dwod²⁹ siedzi.
- Ogrod po Kołpaiowi Szewcu i[ch] m[os]c xiądz proboszcz in debito przywłaszczył y poddanych dwoch osadził, modo 7, ktory grunt za kilkanascie złotych nabyły.
- Ogrod z folwarkiem Kazimirza Kiiowskiego, folwark po Murowickim, ten Murowicki nullo prae-textu przywłaszczył na którym jasnie wielmożny i[ch] m[os]c pan Mienczynski starosta Lucki poddanych czterech osadził.

²⁶ Скорочення повторено двічі.

²⁷ «Воевода краківський» вказано помилково, йдеться, очевидно, про Василя-Костянтина Острозького (1526–1608), який дістав уряд київського воєводи у 1559 р., на котрому залишався до кінця свого життя.

²⁸ Йдеться про Дмитра-Юрія Януша Вишневецького.

²⁹ Так в тексті, має бути «dwoch».

Folwark Mocia Kosonowicza żyda z ogrodem y budynkiem.

5. Ogrod Kiiowskich do folwarku należący.

6. Ogrod Tomasza Wilima od wału.

7. Ogrod Fedora Mocka na tym Leyzor żyd winnice pobudował.

8. Ogrod Jeremin.

9. Ogrod Romana Mokrzakiego.

10. Ogrod Maxyma Malarza.

11. Ogrod Jana Harmanowicza.

12. Ogrod Zamkowy.

13. Ogrod Kazimirza Kiiowskiego.

14. Ogrod Andrzeia Snicerza.

15. Ogrod Mikołaja Rymarza.

Ogrod powracając od wału.

16. Ogrod Jozefa Derlicy pusty.

17. Ogrod Jakima pusty.

18. Ogrod Wasyla Szyszky pusty.

19. Ogrod Andrzeia Markiewicza pusty.

20. Ogrod Mikołaja Hayduka pusty.

Od ogrodu y gruntu Waske Szyszko mało nie na całą pierzeią i[ch] m[óś]c xiądz proborszcz w swoy przywrocił posessią żadnego prawa y konsensu nie mając więcey y to sobie appropriał hereditatem.

21. Ogrod hospodyna piatnickiego po Łabusie pusty.

22. Ogrod po Pawłowiczu, mieszka człowiek w chałupie, przy tym ogrodzie do miasta należący.

23. Ogrod po Radoszcuskim mieyski przy którym ogrodzie w chałupie mieszka mieszczanin.

Po Podwałem w rowie y Podzamczem ogrodkow kilka pustych

/K. 79/ Tamże pod zamkiem młynow 2 mając pod sobą koł trzy. Chałupek dwie, przy tych młynach to iest Szayki Młynarza ieden.

Ze strony iednego młyna druga chałupa w ktorey mieyska Malka Szayki z drugiey strony młynow.

In partem jasnie oswieconych xięstwa ich m[óś]c[io]w plac pusty gdzie bywał dworek i[ch] m[óś]ci pana Żabickiego, dworek i[ch] m[óś]ci pana Starzyckiego, dworek i[ch] m[óś]ci pana Służewskiego, pod którym x[ię]stwa i[ch] m[óś]ci własnie na części jasnie w[ielmożneg]o i[ch] m[óś]ci pana starosty białocerkiewskiego przywłaszczzone na plac cały.

Także pod gurą żydowskich domkow n[umer]o 6 aż do bramy Zaslawskiej idąc ku monastyru od zamkowej fosy ku zamkowemu mostu dymow sześć.

Te strony w[ielmożneg]o i[ch] m[óś]ci pana starosty uporczywie appropriał sobie.

Wyszedszy z fosy na Przygrudku zamkowym na przeciwko zamku, kościół farny y plebania, od ktorey plebanii aż do bramy międzizreckiey po podpołami placow pustych 7 dico siedm.

Item plac staroscinski pusty do zamku należący i[ch] m[óś]c xiądz proborszcz nie słusznie osadził dworek na przeciwko i[ch] m[óś]ci pana Kordysza pod którym znayduie się poddanych 6 dico sześć.

A to ci są.

1. Stepan Swiec

2. Łokaczyszyn zięc

3. Kazimirz

4. Fedor Bohomaz

5. Iwan Bohomaz

6. Sołowiej

Te wszyscy we dworku samym mieszkają.

Po Pietrze Pukaczu Omekan³⁰ gontarzow syn na mieyskim groncie, który y komorę sobie przybudował nowę. Grunt przyiewszy tego incopetenter, co franciszkanie międzizrecki do siebie pocągają item plac n[umer]o 1

Gront y mieysce na którym quondam cerkiew założenie S[więteg]o Hleba Borysa bywał y cmentarz do tey że cerkwi teraz spustoszała tylko gołe zostaie uroczyszca, do ktorey należały parafie Hrymiacz, Hrozow, Bielmaż z tych gruntow nie co participuie cerkiew Święto Piatnicka za prawem pewnych. Tamże place puste, gdzie staynie xięcia i[ch] m[óś]ci bywały y budynki zamkowe.

Idąc do zamku ku bramie w miasto gdzie zegar bywał dwor i[ch] m[óś]ci pana Rottaryusza na mieyskim groncie in sortem x[ię]stwa ich m[óś]ciow należące.

³⁰ Мало би бути «Omełan».

Chałupę Iwanowe na groncie xięcia i[ch] m[oś]ci i[ch] m[oś]c xiądz proborszcz appropriat sobie nullo iure plac cały na tym się teraz pobudował Kondrat Krawiec Iwanichi Lennikow zięc y tego sobie przywłaszczył.

I[ch] m[oś]ci xiądz proborsz nulla legatione plac cały, y na haftarzu budynek na mieyskim gruncie. Item do juruzdykcyi i[ch] m[oś]ci xiędza proborszcza, tak illegative iest przywłaszczon.

Cerkiew S[więtego] Mikołaja

/K. 80/ Reguły S[więtego] Bazylego Błahoczystwa, przy ktorey teraz zostaie prezbyter p[an] Hostilewski przy prawach y konsensach j[aśnie] oświęconych x[ię]stwa ich m[oś]ciow zdawna nadanych y funduszu z należacemi polami, grontami, sianożęciami y innemi circumferencyami ... cipowani od powinności tak mieyskiey iako y zamkowej tak iako antacessorowie iego przy tey cerkwi zostali.

Tamże naprzeciwko cerkiew druga, także do Błahoczysty założenia Wniebowzięcia Nayswiętszey Panny Maryi lubo exui collatignis ispodziału in sortem xięstwa ich m[iloś]ciow ma należyc, jednak strona i[ch] m[oś]ci p[ana] starosty pod swoię ciągnie dyspozycyię i jus seu potiotantem collutionis przywłaszczac sobie audeł incopetenter.

Opanasicha Wdowa na groncie jasnie oświęconych xiązat ich m[iloś]ciow spodziału zostają teraz ciągnie za przymusem na tamte strone indebite, ktore ma pod sobą placa.

Melnici Ostrogsci

Szayki Żyda mielnika młyn y obadwa, u ktorych po kamieni n[umer]o 3

Powinność tego żyda mielnika

Od koł mącznych n[umer]o 6 dico sześciu pokoleszczyzny na rok od każdego koła powinien dac po złotych piętnaście dico n[umer]o 15

Summa facit zło[tych] 90 dico dziewiędziesiąt

Powinność tych młynarzow takowa

Powinni z siekiram i na robotę zamkową chodzic lub folwarkową do reparacyi budynkow uszelkich dworskich, grobel, młynow ile kiedy ukaże potrzeba naiąc, chodzic y byc gotowym na zawołanie y wszelką pilność przykladać mianowicie około tołokow grobel, młynow, za co miarkę według dawnych swoich spraw zwymiam zboża wszelkiego od arędarzow ukontentowany należycie być ma jednakże lubo w starych inwentarzach znajduie się złotych 90 dico dziewiędziesiąt pokoleszczyzny. Ale że prawa commisarskie uięły złotych 45 dico czterdzieści pięć. Tedy te quote złotych 45 dico czterdzieści pięć wypłacic powinien.

I na zamkową potrzebę z oboch młynow z iedno siekirą uchodzic powinien.

/K. 81/

Powinność mieszczan ostrogskich chrześcian y żydow takowa

1. Mieszczanie tak chrześcianie, iako żydzi dawnieysi y nowi osiadli czynszu posiadzielnego do prowętu pańskiego złożyć y oddać corocznie powinni zło[tych] 2000 dico dwa tysiące, to iest chrześcianie zło[tych]... dico ... żydzi ... dico...³¹.

2. Drażnicy seu browarnicy ile ich w mieysce znajdownac się może na tey części złotyc[h] y dac do prowętu pańskiego powinni zło[tych] 40 dico czterdzieści

3. Od robienie wapna przed tym do skarbu płacono teraz go nikt nie robi.

4. Od browaru po zło[tych] 15 dico piętnastu, od słodowni po złotych 8 dico osim, od pokoliszczyzny po zło[tych] 12 dico dwanaście. Jako ktorego roku pokaza się w rewizyi ten prowent excepto ieden wapno palone będzie do arędy generalney Ostrogskiej y Międzirzeckiey szynkowy y mylny młynowy, iako wiosek znajdując quote w sumariuszu nizey położono oddawana byc ma.

5. Od rzeznikow chrześcian y żydow pleczkowe oddane powinni.

6. Od ławek piekarskich według postanowienia zło[tych] 50 dico piędziesiąt oddana byc ma.

7. Innym zniesienia seymikow według praw x[ię]stwa ich m[iloś]ciow szynkowych klatek y podomowych kamienicznych, iako sam cech szynkarski obligował się quot annis płacic po czerwonych złotych dziesięć dico 10 efficit summy zło[tych] 180 dico sto osmdziesiąt.

8. Od wozu drew na targi y powszedne dni, iako tez od wozow wszelkich wiezdziących bramy iakotez y od wozu gliny po groszu wybrac powinno.

9. A ze dla nieporządku mieszczan y żydow miasto wielkiemu podług niebezpiestwa, gdy warty nie mają w bramach do ktorego ostroznosci zwierchnosc zamkowa urząd mieyski y kahałowych zagrzewac tenetur y do porządku przyprowadzie według dawnych zwyczaiow podpisem chrześcian y żydow na cechi miasto podzieliwszy, a z cechow dziesiętnikow zeby się do dyspozycyi zamkowej regulowali.

³¹ Суми грошей не вказані, а на їх місці – пропуски.

10. Takowy porządek około reparacyi mostow, grobel, palisadow y innych nakrylosci odprawowania mieyskich chrzescianie y żydzi zachowac mają.

11. Ruczнице, kule y prochi aby kazdy gospodarz miał tak chrzesciane, iako y żydzi zwierchność zamkowa zagrzegac ma więzieniem y karaniem w ostatku nie posłusznemu kazac grabierz wziąć, zeby ostrożni byli z moderunkiem należyłym do bram y wałów strzez Panie Boże incursii nie przyjacielskiej stawali za obwieszczeniem zamkowym.

12. Ludzi podeyrzanych błędnych przechodzących wagabundew mieszczanie nie mają przechowywac u siebie. A co zwierchność zamkowa pilnie ma miec o nim adversie rewizye comiesiąc kazac uczynie.

13. A lubo taki dawny był zwyczaj ze mieszczanie z żydami y jurysdykcyami czasew dobrych szczęśliwych na posługę zamkową y mieyską wygodę dziesięciu stawali pachółkow sumptu prio iednak respektuiąc od lat kilkadziesiąt na kraioy tych desolatio, iako y od praesens czasow nieszczęśliwości szczupłość ludu mieszczan z ubożenia y znacznie kāsideruiąc diminucyą y teraz in vim dawnego zwyczaiu ducta czasow teraznieyzych proponzone, aby stroza takze iednego. Rokowych dla posługi y wygody zamkowej kosztem swoim najmowali.

14. Rzeznicy tak z miasta Ostroga, iak y z Międzyrzecza podług sobie praw cechowych dawnych od jasnie oświęconych xięstwa ich m[ilość]ciow mają bydz zadnemi. / K. 82 / Zadnemi onerowani robotami nowemi, iednak do praw zamkowych wymawiac nie mają, ale wygodę czynie od nowey zas roboty deszkretno płatę kontentowa się będą.

15. Tkacze zas w obudwuch miastach mieszkaiące po połsetku płotna bez płaty w arszynach n[umer] o 50 dico piędziesiąt wyrobic powinni. Jezeliby co więcey wyrobili, to zapłata ma bydz od zwierchności zamkowej.

16. Mieszczanie in simul wszyscy tak chrzescianie, iako y żydzi około szarwarkow grobel za powodem deslinowani przezornych dziesiątnikow nemine excepto pilno przykladac starania, iako y palisadow koło zamku y miasta na część swoią y dzielnice należące ile potrzeba ukaże pod winami y karaniem zamkowym powinni będą na każdego nieposlusznego.

17. Ciz mieszczanie lubo od innych ciągłych według praw nadanych od xięstwa ich m[ilość]ciow miasto są excipowani powinności, iednak pod czas żniw za obwieszczeniem y zwierchnością zamkową aby robotnikow z dobrej woli chęci swoiey do żniwa na łany do chorowskiego folwarku na dwie tłucę z dymu każdego chrzescianie puscie y wysłac nie zbraniały się.

18. Wrąb puszczy wolny za rzekę Wilią według dawnego zwyczaiu mieszczanie zazywac bez żadney ni od kogo praepedycii y przy nagabania miec mają. Ktrora puszcza aby nie była zdezolowana od postronnych p[an] lesniczy pilno powinien miec o niey adwersyą.

19. Dziesięcina pszczelna według innych miast y zwyczaiow ex quo iuz wyszedł antenaznaczony czas słobody, ale iak kogo z rewizyi pokaże się pien dziesiąty ze pszczołami na zamek odbierany byc ma od ktorego by nie znaydowało się dziesięciu pniow, to od pnia po groszy pietnastu oczkowego zapłacic powinien będzie.

20. Rzeznicy takze ze wsiow co mięso na część xięstwa i[ch] m[osć]ci dobrodzieia podwozą od tuszy mięsa jałowiczego do zamku lopatkę y od słoniny pleczko, y do cechu takze pleczkowe dawac powinien.

21. Żydzi zas poniewaz rzeznicy na części jasnie oświeconych xiążą ich m[ilość]ciow obligantur, aby quot annis dawali po dwa łoiu do zamku oraz z chrzescianami rzeznikami, to iest żydzi ieden chrzescianie ieden alias drugi od tych że chrzescian y żydow należy pleczkowego od komory iedney sztuczkę mięsa na tydzień takowego mięsa, iake bydle na ten czas byc będzie y iezeli w tey że komorze cały tydzień mięso przedawac będzie.

22. Zamek Ostrogski w sądu urzędu mieyskiego prawem mardeburskim sądzących się wdawac się nie ma chyba za apelacyą od sądow ich decidowac, iako przywiliie każe w sprawach zas kryminalnych, krwawych, gwałtownych w sądzie tylko mieyskim zanosic protestacye y uczynienie obdykcyę pro finali sentencial do zwierchnosci zamkowej uciekac się mają.

23. Takze sprawy jarmarkowe ludzie vagabundorym y przeiezdziających gości accidentalnie interesa. Tudziez y do żydow ex auctoratu chrzescianie miane legallitates ad decisionem zwierchnosci zamkowej praecise regulowac się mają Salva appellatione strony iakowey od mają subsillium sądu zadwornego. To te do praeousiodiando aby pp[anowie] urzędowi sądy swę mieyskię na pewnych mieyskich prywatnych gospodach, a nie karczemnych. Aboli iakich et alio competenti loco odprawowali, ale na ratuszu in loco iudiciorum solito wyzbie sodową przyzwyczajnym³² według trybu opisania porządku mieyskim specyfikowanego sądy expediowali. Inqursieyi nie sluchali dekreta formowali recognicie zeznawaiących ludzi do xiąg przymowali

³² В оригіналі слово написане в кінці одного рядка і на початку іншого з повторенням трьох останніх літер у рядку: «przyzwy- zwyczajnym».

itym podobno porządnie concludowali akcie gdzie con... około całości miasta y uchwały podaczek in publico nie pokątnie odprawac się powinno ktorych to podatkow gdy potrzeba ukaze expensą.

/K. 83/ Mieyskie bez wiadomości zamkowej zwierzchnosci y pospolstwa całego mieyskiego uchwa-
ląc, urząd sam przez się nie powinien iako to y expensowac bez żydow, a żydzi bez chrzescian tych
tedy porukow co czwierz roku przed burmistrzami kahałowemi, a burmistrze przez pospolstwo wysa-
dzonei ludzmi y zwierzchnością zamkową rachowac się powinni, bo ktorych parubow przez miasto
z kahałowem unanimiter kahał trzymac się ciężary płacic powinien. A mieszczanie czwartą część pro-
porcialne kiedy żydzi chrzescian posiadzy grunta y kamienice coraz większą kahału swego ubiaiający
się pluralitatem et consequenter w swoich kahałach contrybuciach z uymą y krzywda. Mieszczca czynią
odditamenta albowiem nie do chrzescian iakoby należące z tych gruntow, ale do swego kahału po-
ciągają y uchwalone oddają poruby y tych porubow quartitatem zaczym respektuiąc na szczupłość y
mizeryą mieszczan y przycięzko na nich waruie się. Aby od tych czas żaden z żydow bez konsensu
panskiego nie wazyli się chrzescianskich kupowac kamienic brac wzamian lubo iakim kolwiek naby-
wac sposobem placow, budynkow, gruntow, domow od ktorych by należało do miasta albo skarbow
jakowa praetensia, a to pod zakładem dwuchset kop litewskich na skarb panski.

24. Kanony według praw miasta nadanych wolną małą byc sycenie według dawnego zwyczaju y trybu starodawnego.

25. Elekcyja rocznego obirania urzędu ani czynie, ani składac obranych aż do terminu naznaczonego elekcyą bez wiadomości y dołożenia zwierzchnosci zamkowej pod winną naznacza się do skarbu xię-
cia i[ch] m[oś]ci dobrodzieia tak chrzescianom, iako y żydom irressibilter waruie się.

26. Targowe aby iako mieszczanie dotąd od każdej jurisdycyi wybierali na części swoiey tak y teraz przy tym że prawie zwyczaju zachowuią się.

27. Takze opraetensią kturą ostrogzanie do Międzyrzecza mieli pomiarkowanie podwod z ostroża-
nami międzyrzeczci od płacenia piątego grosza na pachółka y stroża zamkowego respektuiąc na miesz-
czan międzyrzeczckich de solatio commissio teraznieysza libertuie, a ostrożan zas do podwod rowney
praetensiy z międzyrzeczczanami do dalszey woli jasnie oświęconych xięcia i[ch] m[oś]ci dobrodzieia
dyspozycyi uwalnia się.

28. Na tey że części osobliwie przedmieyscach, ponieważ ogrodow nie zabudowanych nie małe
znayduie się co zasiewaią y pożytki maia, a to teraz przez te lata nikt nie sieie aby na nich osiadle
zwierzchnosc zamkową zakazała, ktorą dyspozycią y teraznieysza approbuie commissia.

29. Po winnicach wiele ich się opisuie w każdej winnicy coroku po iednym wieprzu powinni brahą karnic.

Archiwum Narodowe w Krakowie. Zespół Archiwum Sanguszków. Sygn. 461. Inwentarz miasta Ostroga, zawierający w sobie opis zamku i powinności mieszkańców. K. 65–83.

Оригінал польською мовою, рукопис.

Николай Близняк

ИНВЕНТАРЬ ГОРОДА ОСТРОГА 1728 ГОДА

*Статья посвящена анализу инвентаря Острога 1728 г., сделано попытку выяснить со-
стояние города во второй половине XVII – первой трети XVIII в., раскрыто информатив-
ный потенциал источника, опубликован документ. В это время в городе жили общины хри-
стиан, иудеев, мусульман. В документе представлена информация об экономике, культуре,
религии и топографии города. Острог был разделен на две части, принадлежащие разным
магнатским фамилиям.*

Ключевые слова: инвентарь 1728, мещане, христиане, иудеи, мусульмане, оседлость, Острог, Волынь.

Mykola Blyzniak

THE INVENTORY OF THE OSTROH TOWN IN 1728

*The article is devoted to the inventory of Ostroh in 1728, an attempt to disclose the town's sta-
tus in the second half of the XVII – the first third of the XVIII century has been made; the informa-
tive sources' potential of published document has been revealed. At this time the large communi-
ties of Christians, Jews, and Muslims lived in this town. The document presents an information on
the economy, the culture, the religion, and topography of the town. Ostroh has been divided in two
parts and has been owned by different magnates' families.*

Keywords: an inventory of 1728, tradesmen, the Christianity, the Jews, the Muslims, a settle-
ment, Ostroh, Volhyn'.